

शैक्षणिक वर्ष २०१२-१३ थी २०१४-१५ सुधी अमलमां आवनार
अे.वाय. बी. अे. संस्कृत नो अभ्यास क्रम

Core Allied

कुल गुण-७०

प्रश्नपत्र-१

Sanskrit Classical Language - Sem - I

Credit - 03

उद्देश :- प्रथम वर्ष विनयन विद्याशाभामां प्रवेश भेजवेल दरेक विषयना विद्यार्थीओने संस्कृत, संस्कृति अने संस्कृत भाषानी समृद्धि अने संस्कृतनो दरेक विज्ञान साथे तथा जवन साथे केवो धनिष्ठ संबंध छे ते समजाववुं.

कृति - भासकृत स्वप्नवासवदत्तम्

Unit - I संस्कृत भाषा, तेनी विशेषतानो परियय संस्कृत साहित्यनी उपरेभा, नाटक प्रकारनी विशेषता - स्वरूपगत परियय अने कृतिलक्षी मूल्यांकन.	(१७)
Unit - II भास - जवन कवन, नाट्यकार तरीकेनी विशेषताओ(भासो हासः, वगेरे)	(१८)
Unit - III कृति - अंक : १, २, ३, ४(कृतिलक्षी मूल्यांकन सहित)	(१७)
Unit - IV कृति - अंक : ५, ६, (कृतिलक्षी मूल्यांकन सहित)	(१८)

संदर्भ ग्रन्थो :-

१. संस्कृत साहित्यनो परियय - अे. बी. कीथ - अनु. पुरोहित.
२. संस्कृत साहित्य का इतिहास - बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा, वाराणसी.
३. Bhasa - A Study - अे. डी. पुसालकर
४. भास अेक अध्ययन - बलदेव उपाध्याय.
५. संस्कृत नाटकोनो परियय - नान्दी, युनि. ग्रंथ निर्माज्ञ बोर्ड, अमदावाद.
६. संस्कृत साहित्यनो परिययात्मक इतिहास
- अमृत उपाध्याय, संस्कृत सेवा समिति, अमदावाद.
७. महाकवि भास - नेमियंद शास्त्री, म.प. हिन्दी ग्रन्थ अकादमी, लोपाल.

Core Allied

कुल गुण-७०

प्रश्नपत्र-२ Sanskrit Classical Language - Sem - II

Credit - 03

कृति - भर्तृहरिकृत नीतिशतकम्

Unit - I शतककाव्य - पद्य साहित्यना प्रकार / विशेषता / मूल्यांकन भर्तृहरिनो जवन परियय, भर्तृहरिनी कृतिओ, दंतकथाओ,	(१८)
Unit - II कृतिलक्षी परियय साथे नियत श्लोको अने विवेचन (नीतिशतकम् - गजानन पुस्तकालय - सुरतना पुस्तक अनुसार नियत श्लोको कमानुसार) नीतिशतकम् - १, २, ४, ५, ६, ८, ९, १०, ११, १२, १६, १८, १९, २०, २२, २३, २४, २५, २६, २७, २८, २९, ३१, ३४, ३५, ३६	(१७)
Unit - III नीतिशतकम्- ३९, ४०, ४१, ४३, ४५, ४६, ४७, ४८, ४९, ५१, ५२, ५६, ५८, ६०, ६२, ६३, ६४, ६५, ६८, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५,	(१८)
Unit - IV ७६, ७८, ८१, ८४, ८५, ८६, ८८, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, १००	(१७)

संदर्भ ग्रन्थो :-

१. संस्कृत स्तोत्र काव्य : उदभव अने विकास - मणिभाई प्रजापति,
सरस्वती प्रकाशन, अमदावाढ.
२. नीतिशास्त्र की रूपरेखा - अशोककुमार वर्मा, MLBD.
३. संस्कृत साहित्यनो इतिहास - ओ. बी. कीथ
४. संस्कृत साहित्यनो इतिहास - ओ. डी. शास्त्री

**शैक्षणिक वर्ष २०११-१२ थी २०१३-१४ सुधी अमलमां आवनार
अेइ.वाय. बी. अे. संस्कृत नो अलुयास कुड**

Core Course & Elective Course Sem - I Sanskrit कुल गुण-७०
प्रश्नपत्र-१ आर्षकाव्य अने भाषानैपुण्य Credit - 03

उद्देश :- संस्कृतना आदिकवि ऋषि वाल्मीकि रचित रामायणना परिचय साथे संस्कृत साहित्यमां निरूपित समाज, नीति द्वारा भारतीय संस्कृतिनो परिचय कराववो, प्राचीन भारतीय परिवारनो परिचय कराववो जेथी आधुनिक समयमां आदर्श समाज, घडी शकीअे, जवन चरितार्थ करी शकीअे.

कृति - वाल्मीकिकृत रामायण - अयोध्याकाण्ड - सर्ग १ - १२

नियत संस्कृत गद्यभंडो.

Unit - I संस्कृत आदिकाव्योनो परिचय, पद्यसाहित्यनी उत्पत्ति,	(२०)
रामायण - वीरचरित महाकाव्य तरीके रामायणनी विशेषता, समाजदर्शन रामायणनी साहित्य तथा समाज पर असर, रामायण - 'आदिकाव्य' तथा वाल्मीकि 'आदिकवि' तरीके.	
Unit - II अयोध्याकाण्ड - सर्ग - १ थी ६	(२०)
Unit - III अयोध्याकाण्ड - सर्ग - ७ थी १२	(२०)
Unit - IV नियत संस्कृत गद्यभंडो	(१०)

(१) अस्ति कस्मिंश्चित् पर्वतस्य एकदेशे वानराणां - यूथम् । तत् च कदाचित् हेमन्तस्य समये अतिकठोरस्य वातस्य संस्पर्शेन वेपमानकलेवरम् संजातम् । तदैव तुषारस्य वर्षा जाता । तेन तत् कथञ्चिदपि शान्तिम् नालभत ।

अथ केचित् वानराः अग्निक्वणसदृशानि गुञ्जाफलानि अवचित्य अग्नेः इच्छया फूत्कुर्वन्तः समन्ताद् तिष्ठन् । तदा सूचीमुखो नाम खगः तेषाम् तं वृथा आयासम् दृष्ट्वा अकथयत्- 'भोः सर्वे मुखीः यूयम् । एते अग्नेः कणाः न सन्ति । एतानि तु गुञ्जाफलानि । तत् किं वृथा श्रमेण । एतस्मात् शीतरक्षा न भविष्यति । तद् अन्विष्यताम् कश्चित् वातरहितः वनप्रदेशः गुहा वा ।'

अथ तेषाम् एकतमः वृद्धः वानरः तम् अकथयत् 'भो मूर्ख । किं तव अनेन व्यापारेण । तत् इतः दूरम् गच्छ । सोऽपि पक्षी तमनाहत्य भूयोऽपि वानरान् अनवरतं अकथयत् 'भोः किं वृथा क्लेशेन । अन्विष्यताम् कश्चित् वातरहितः वनप्रदेशः गुहा वा ।'

अथ यावदसौ न कथञ्चित् प्रलपन् विरमति, तावदेकेन कुपितेन वानरेण सः पक्षी पक्षाभ्याम् गृहीत्वा शिलायाम् पातितः । क्षणेन च स मृतः ।

अतोऽहम् कथयामि - न अशिष्याय उपदिश्यते ॥

(२) अस्ति कस्मिंश्चित् प्रदेशे महान् न्यग्रोधस्य पादपः । तत्र वायसदम्पती प्रतिवसतः स्म । अथ तयोः प्रसवस्य काले वृक्षस्य विवरात् निष्क्रम्य कृष्णसर्पः सदैव तदपत्यानि भक्षयति स्म । ततः दुःखितौ तौ स्व प्रियं सुहृदम् श्रृगालम् गत्वा अकथयताम् - भद्र ! एकः दुष्टः कृष्णसर्पः वृक्षस्य विवरात् निर्गत्य आवयोः बालकान् भक्षयति । तत् कथ्यताम् तत् रक्षणाय कश्चित् उपायः ।

स श्रृगालः अवदत् - अत्र विषये स्वल्पः अपि विषादः न कार्यः । नूनं स लुब्धो उपायमन्तरेण वध्यः न भवेत् । वायसः अवदत् - कथय, कथम् स दुष्टसर्पः वधम् उपगमिष्यति ।

श्रृगालः अकथयत् - गच्छतु भवान् किरिचत् नगरम् । तत्र स्थितस्य कस्यचित् घनिनः नृपस्य वा कनकसूत्रम् हासम् वा गृहीत्वा तत् कोटरे प्रक्षिपतु । येन तत् ग्रहणेन स सर्पः वधम् उपगमिष्यति ।

अथ तत्क्षणात् काकः काकी च कनकसूत्रं हारं वा गृहीतुम् प्रस्थितौ । ततः काकी कश्चित् सरोवरं प्राप्य यावत् पश्यति, तावत् सरोवरे एकः राजपुत्रः स्नानमाचरति । सरोवरस्य तीरे च स वस्त्राणि आभूषणानि च अत्यजत् । अथ सा वायसी तेषु आभूषणेषु कनकसूत्रमेकम् आदाय स्वगृहम् अगच्छत् ।

तम् दृष्ट्वा राजपुत्रस्य रक्षकाः सत्वरम् अन्वगच्छन् । काकी अपि सर्पस्य कोटरे तत् कनकसूत्रम् प्रक्षिप्य सुदूरम् अतिष्ठत् ।

अथ यावत् राजपुत्रस्य रक्षकाः तम् वृक्षम् समागच्छत् तावत् कृष्णसर्पः प्रसारितभोगः तत्र तिष्ठतिऽस्म । ततः तम् लगुडस्य प्रहारेण हत्वा कनकसूत्रम् आदाय यथाभिलषितम् स्थानम् अगच्छन् ।

वायसदम्पती अपि ततः परं सुखेन वसतः ।

(३) कस्मिंश्चित् अधिष्ठाने मित्रशर्मा नाम ब्राह्मणः प्रतिवसति स्म । सः कदाचित् यजमानम् पशुमेकम् अयाचत । यजमानोऽपि तस्मै शास्त्रोक्तम् पशुमेकम् अयच्छत् । स ब्राह्मणः तम् स्कन्धे कृत्वा सत्वरम् स्वपुरम् प्रस्थितः ।

मार्गे त्रयः धूर्ताः तस्य सम्मुखाः बभूवुः । ते च तादृशम् पीवरम् पशुम् अवलोक्य अकथयत् - 'अहो ! पश्यन्तु पशोः सौन्दर्यम् । यदि अयम् पशुः प्राप्नोति चेत् वयम् धन्याः भविष्यामः । तदेनम् वञ्चयित्वा पशुमादाय गच्छामः ।

अथ तेषाम् एकतमः वेषस्य परिवर्तनम् कृत्वा संमुखः अभवत् अवदत् च भो ब्राह्मण ! किमेवम् जनविरुद्धम् कार्यम् करोषि ? यदेनम् अपवित्रम् सारमेयम् वहसि ।

ततश्च सः कोपात् अभिभूतः अकथयत् - अहो ! किम अन्धः भवान् यत् पशुम् सारमेयम् प्रतिपादयसि । सः अवदत् - 'ब्रह्मन् ! कोपः त्वया न कार्यः । यथेच्छसि तथा गच्छ' इति ।

अथ यावत् स किञ्चित् मार्गान्तरं गच्छति, तावत् द्वितीयः धूर्तः संमुखे समुपेत्य तम् अवदत् - 'भो ब्राह्मण ! यद्यपि वल्लभोऽयम् मृतवत्सः तथापि स्कन्धम् आरोपयितुम् अयुक्तम् ।'

अथ असौ सकोपम् अकथयत् - भो किमन्धो भवान् यत्पशुम् मृतवत्सम् वदति । सोऽवदत् - 'भगवन् । कोपम् मा कुरु । मया अज्ञानात् अभिहितम् एतत् । तत् त्वम् आत्मरूचिम् समाचर' इति ।

अथ यावत् स्तोकम् वनान्तरम् गच्छति, तावत् तृतीयः धूर्तः सम्मुखः आगतः । स अकथयत् - 'भो अयुक्तम् एतत् यत् रासभम् स्कन्धारूढम् नयसि । तत् त्यज एनम् यावत् अन्यः कश्चित् न पश्यति ।'

अथाऽसौ तम् पशुम् रासभम् मन्यमानः भयात् भूमौ प्रक्षिप्य स्वगृहम् प्रस्थितः ।

ततः ते त्रयो धूर्ताः मिलित्वा तम् पशुमादाय पलायिताः ।

(४) अस्ति हस्तिनापुरे विलासो नाम रजकः । तस्य गर्दभः अति वाहनात् दुर्बलो मुमुर्षुः इव अभवत् । ततस्तेन रजकेन असौ व्याघ्रचर्मणा प्रच्छद्य अरण्यसमीपे सस्यक्षेत्रे नियुक्तः । ततो दूरात् तम् अवलोक्य सस्यरक्षकेण धूसरकम्बलकृततनुत्राणेन धनुः काण्डं सज्जीकृत्य आनतकायेन एकान्ते स्थितम् । तं च दूरात् दृष्ट्वा गर्दभः पुष्टांगो यथा इष्टसस्यभक्षणजातबलो गर्दभः अयम् इति मत्वा उच्चैः शब्दं कुर्वाणः तद् अधिमुखं धावति । सस्यरक्षकेण चीत्कारशब्दान् निश्चित्य गर्दभः अयम् इति लीलया एव व्यापादितः । सुचिरं हि चरन् नित्यं क्षेत्रे सस्यम् मूर्खः गर्दभः । व्याघ्रचर्मपरिच्छन्नो वाकदोषात् हतः ।

(५) अस्ति उज्जयिनीवर्त्मप्रान्तरे प्लक्षतुरः । तत्र हंसकाकौ निवसतः । कदाचित् ग्रीष्मसमये परिश्रान्तः कश्चित् पथिकः तत्र तदुतले धनुःकाण्डं संनिधाय सुप्तः । तत्र क्षणान्तरे तन्मुखात् वृक्षछाया-ऽपसृता । ततः सूर्यतेजसा तन्मुखं व्याप्तम् अवलोक्य तत् वृक्षस्थितेन हंसेन कृपया पक्षौ प्रसार्य पुनः तन्मुखे छाया कृता । ततो निर्भरनिद्रासुखिना तेन मुखव्यादानं कृतम् । अथ परसुखम् असहिष्णुः स्वभावदौर्जन्येन स काकः तस्य मुखे पुरीषोत्सर्गम् कृत्वा पलायितः । ततो यावदसौ पथिकः उत्थाय उर्ध्वम् निरीक्षते तावत् तेन अवलोकितो हंसो धनुःकाण्डेन हतो व्यापादितः । अतः एव उच्यते दुर्जनेन समं स्थातव्यम् इति ।

(६) अस्ति गोदावरीतीरे विशालः शाल्मलीतुरः । तत्र नानादिग्देशात् आगत्य रात्रौ पक्षिणो निवसन्ति । अथ कदाचित् अवसन्नायां रात्रौ अस्ताचले चन्द्रमसि लघुपतनकनाम वायसः प्रबुद्धः कृतान्तम् इव द्वितीयम् आयान्तं व्याधम् अपश्यत् ।

अथ तेन व्याधेन तण्डुलकणान् विकीर्य जालं विस्तीर्णम् । स च प्रच्छन्नो भूत्वा स्थितः । तस्मिन् एव काले चित्रग्रीवनामा कपोतराजः सपरिवारो आकाशे उड्डयन् तान् तण्डुलकणान् अपश्यत् । ततः कपोतराजः तण्डुललुब्धान् कपोतान् प्रत्याह - 'कुतोऽत्र निर्जने वने तण्डुलकणानां संभवः । भद्रमिदं न पश्यामि । प्रायेणानेन तण्डुलकणलोभेन अस्माभिः हानिः प्राप्ता । तदा तेषाम् कपोतानाम् एकेन अधः अवतरणाय आग्रहः कृतः ।

तदनन्तरं सर्वे कपोताः तण्डुलकणलोभात् अवतीर्य जालेन बद्धा बभूवुः । ततो यस्य वचनात् तत्र अवलम्बिताः तं सर्वे तिरस्कृवन्ति । अतः चित्रग्रीवः उवाच 'सर्वथा अविचारितं कर्म न कर्तव्यम् ।' अथ इदानीम् अपि एवं क्रियताम् । सर्वैः एकचित्तीभूय जालम् आदाय उड्डीयताम् । यतः अल्पानामपि वस्तूनां संहतिः कार्यसाधिका । इति विचिन्त्य पक्षिणः सर्वे जालं आदाय उत्पतिताः ।

अथ गण्डकीतीरे चित्रवने चित्रग्रीवस्य सखा हिरण्यकः नाम मूषकराजः जालबद्धांश्च तान् दृष्ट्वा सः सर्वान् मुक्त्वान् ।

संदर्भ ग्रन्थो :-

१. संस्कृत साहित्यनो परिचयात्मक इतिहास
- अभूत उपाध्याय, संस्कृत सेवा समिति, अमदावाद.
२. Valmiki Ramayan (Vol. I to III) A.L. Gadgil, Shiram Kosa Mandal Pune'82.
३. रामकथा उत्पत्ति और विकास - फादर कामिल बुलके
४. The Ramayan Tradition in Asia - साहित्य अकादमी, दिल्ली.
५. रामायण - अयोध्याकाण्ड - पूर्वार्ध - श्रीपाद सातवलेकर, स्वाध्याय मंडळ, पारडी.
६. लेक्यर्स ओन द रामायण - वी. एस. श्रीनिवास शास्त्री - भद्रास.
७. पंचतंत्रम् - विष्णुशर्मा प्रणीत - श्यामचरण पांडेय MLBD.
८. हितोपदेशः - श्री नारायण पण्डित संगृहीतः , पं. राम तेज पाण्डेयकृत,
- पंडित पुस्तकालय, काशी.

Core Course & Elective Course Sem - II Sanskrit कुल गुण-७०
प्रश्नपत्र-३ संस्कृत प्रशिष्ट महाकाव्य अने भाषा नेपुण्य(अनुवाह) Credit-3

उद्देश :- प्रशिष्ट महाकाव्यनो परियय करावी संस्कृत पद्य साहित्यना प्रकारोमां
महाकाव्यनुं स्वरूप - लक्षण साथे अलंकृत कृतिनो अभ्यास कराववो.

कृति - कालिदासकृत कुमारसंभवम् - सर्गः - ३

Unit - I पद्यना प्रकारो, महाकाव्यनुं स्वरूप-लक्षण.	(२०)
कालिदासनुं जिवन तथा कवन-समय.	
Unit - II कुमारसंभवम् - सर्ग - ३ श्लोक १ - ३०.	(२०)
Unit - III कुमारसंभवम् - सर्ग - ३ श्लोक ३१ - ६७.	(२०)
Unit - IV गुजराती वाक्योनो संस्कृतमां अनुवाह (व्यवहार साहस्री, वगेरेमांथी वाक्यो पूछी शकय.)	(१०)

संदर्भ ग्रन्थो :-

१. कुमार संभवम् - मल्लिनाथकृत संजीवनी टीका संहितं - चौखम्बा, वाराणसी
२. History of Sanskrit Literature - A. K. Warde, Delhi.
३. A New History of Sanskrit Literature - Krishna Chaitanya.
४. Kalidasa A Critical Study - A. D. Singh - भारतीय विद्या प्रकाशन, वाराणसी
५. संस्कृत साहित्यनो इतिहास - ए. डी. शास्त्री.
६. संस्कृत महाकाव्य - केशवराम मूसलगांकर, चौखम्बा, वाराणसी, ६३.
७. Kalidasa - V. V. Mirashi
८. Hindu Mythology - E. W. Hopkins.
९. Hindu Mythology - Vedik and Puranic - E. J. Wilkins.

Core Course & Elective Course Sem - II Sanskrit कुल गुण-७०
 प्रश्नपत्र-४ संस्कृत गद्यसाहित्य *अने व्याकरण* (तिङ् न्तरूपो) Credit-3

उद्देश :- संस्कृत गद्यकाव्यनो परिचय करावी गद्यना प्रकारोमां कथा-आख्यायिकाना
 लक्षणो साथे कृतिनो अव्यास करवो.

कृति - दण्डिन्कृत दशकुमारचरितम् - उच्छ्वास - ६

Unit - I गद्यसाहित्यनी उत्पत्ति, विकास, गद्यसाहित्यना प्रकारो - कथा,
 आख्यायिका, स्वरूप-लक्षण-मूल्यांकन (२५)

दंडी - जिवन, कवन, समय - गद्यकार - वार्ताकार, पदलावित्य वगेरे.

Unit - II दशकुमारचरितम् - उच्छ्वास ६-आरंभात् धूमिनी कथा, गोमिनी कथा (१७)

Unit - III दशकुमारचरितम् - उच्छ्वास ६ - निम्बवती कथा, नितम्बवती कथा (१८)

Unit - IV निम्नलिखित गण तथा धातुना वर्तमान काण, ह्यस्तन भूतकाण,
 आज्ञार्थ तथा सामान्य लविष्यकाणना रूपो करवा. (१०)

१ लो गण - पठ्, गम्, नी, दृश्, भू, लभ्(आ.प.),

४ थो गण - नृत्, कूप्, स्निह्,

५ लो गण - लिख्,

१० लो गण - कथ्, रच्

८ भो गण - कृ

२ शो गण - अस्, हन्

संदर्भ ग्रन्थो :-

१. संस्कृत साहित्यनो परिचयात्मक इतिहास - अभूत उपाध्याय,
 संस्कृत सेवा समिति, अमदावाद.
२. संस्कृत साहित्य का इतिहास - बलदेव उपाध्याय - चौखम्बा, वाराणसी.

૩. વ્યાકરણ પથદીપ - પ્રા. જતીન પંડ્યા, ગજાનન પ્રકાશન, સુરત.
૪. A Higher Sanskrit Grammar - M. R. Kale
૫. સંસ્કૃત વ્યાકરણ - શ્રીધર વસિષ્ઠ
૬. દશકુમારચરિતમ્ - P. V. Kane
૭. દશકુમારચરિતમ્ - ચૌખમ્બા સંસ્કૃત વિદ્યાભવન, વારાણસી.